

Zaštita prirode

HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ

Teme

- Odnos čovjeka prema prirode
- Načini zaštite prirode
- Prirodne vrijednosti Hrvatske

Odnos čovjeka prema prirodi

■ Priroda i okoliš

- **Priroda** – sve ono što nije stvoreno utjecajem čovjeka (planine, stijene, biljke, životinje i dr.)
- **Okoliš** – sve oko nas, nezavisno o tome je li stvoreno i oblikovano prirodnim silama ili utjecajem čovjeka

Ekologija

- **Ekologija** – znanost koja proučava međuodnose organizama i njihova okoliša te međusobne odnose organizama

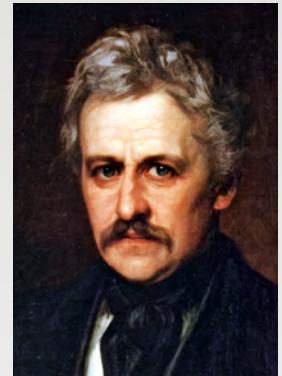
Ekologiju treba razlikovati od **ekološkog aktivizma** – društvenog djelovanja motiviranog zaštitom okoliša

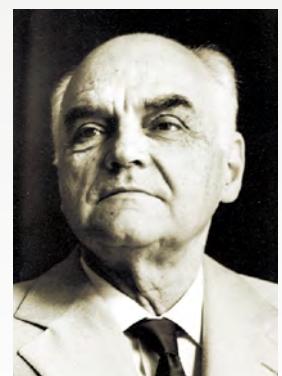
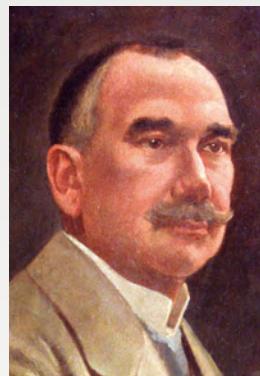
Uloga planinara u zaštiti prirode

Planinari

- često svjedoci promjena u prirodi
- pobornici očuvanja prirode

Začetnici zaštite prirode –
istaknuti prirodoslovci, među kojima i mnogi planinari: Degen, saski kralj Friedrich August, Schlosser, Vukotinović, Hirc, Rossi, Bošnjak, Horvat, Kušan, Forenbacher...

- **Prvi nacionalni parkovi** proglašeni 1928. zaslugom predsjednika HPD-a Ivana Krajača, NP Risnjak zaslugom potpredsjednika HPD-a dr. Ive Horvata, NP Paklenica i Mljet na poticaj predsjednika PSH-a Branimira Gušića.

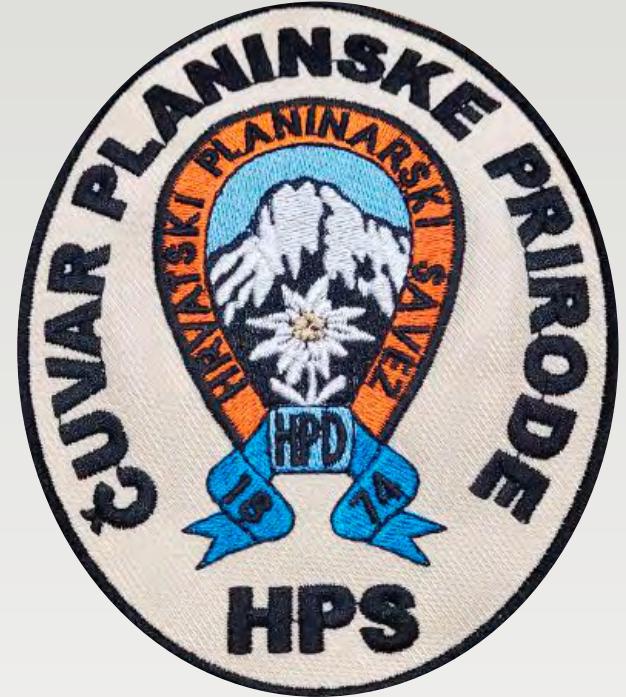

- Dosad **najveća hrvatska ekološka akcija** »SOS za Velebit« pokrenuta je 1997. unutar planinarske udruge.

Zaštita prirode u HPS-u

- Hrvatski planinarski savez – najveća nevladina organizacija koja se bavi zaštitom okoliša
- Djelovanje organizirano u **Komisiji za zaštitu prirode HPS-a.**
- Komisija organizira tečaje za **čuvare planinske prirode.**
- Skupština HPS-a 2022. usvojila **Deklaraciju o zaštiti i očuvanju hrvatskih planina** kojom se utvrđuju načela, opredjeljenja i smjernice za djelovanje u zaštiti planinske prirode te ističe povijesna i sadašnja uloga planinarske udruge i planinara u zaštiti prirode

Na temelju članka 31. Statuta HPS-a Skupština Hrvatskog planinarskog saveza (Savez) dana 21. svibnja 2022. donosi

Deklaraciju o zaštiti i očuvanju hrvatskih planina

I. NAČELA

1. Opća načela

Planinska područja u Republici Hrvatskoj čine četvrtinu teritorija te su nacionalnim zakonodavstvom određena kao područja od posebnog interesa i pod posebnom zaštitom. Izuzetno su vrijedan nacionalni prirodni kapital, prepoznatljiv u Europskoj uniji po svojoj bioraznolikosti i georaznolikosti, koji doprinosi otpornosti prema klimatskim promjenama. Po svojim prirodnim vrijednostima hrvatske su planine izrazito bogate i raznolike, planinski ekosustavi omogućavaju i podržavaju održivi razvoj lokalnog gospodarstva i time doprinose kvaliteti života lokalnih zajednica. Kako Hrvatska nema vrhova viših od 2000 metara, većina je mjesta u hrvatskim planinama razmjerno lako dostupna, što ih čini vrlo pogodnim, praktički idealnim za planinarsko posjećivanje i razvoj planinarstva, rekreacije i održivih oblika aktivnog turizma.

Imajući u vidu trajno zlaganje i postignuća organiziranog djelovanja planinara i planinarskih udruga u Republici Hrvatskoj u području zaštite prirode i okoliša, a posebno zaštite planinske prirode, hrvatski planinari utvrđuju i iskazuju svoje trajno opredjeljenje za zaštitu i očuvanje hrvatskih planina.

Hrvatski planinarski savez, uključujući sve u Savez udružene planinarske udruge i cjelokupno članstvo, iskazuje svoje čvrsto opredjeljenje i zalaganje za:

1. Povećavanje znanja i vještina planinarske i opće javnosti radi učinkovitog provođenja zaštite planinske prirode u skladu s ciljevima nacionalnih, EU i UN strateških dokumenata, te smjernicama međunarodnih planinarskih asocijacija.
  2. Održivo korištenje prirodnih dobara hrvatskih planina, vodeći računa da se zahvatima u prirodi ne ugrožava bioraznolikost i georaznolikost, ne umanjuje vrijednost i funkcionalnost planinskih ekosustava i čuva planinski krajobraz.
  3. Kvalitetno i participativno sudjelovanje Saveza i njegovih članica u donošenju odluka izravno ili neizravno vezanih uz zaštitu planinske prirode.
  4. Popularizaciju organiziranog posjećivanja planina, planinskog sporta i turizma po načelima održivog razvoja i u skladu s najvišim standardima zaštite prirode i okoliša.
  5. Siguran boravak planinara u planinskim područjima, što se ostvaruje organiziranim skrbima za održavanje planinarske infrastrukture prema standardima Hrvatskog planinarskog saveza te uz uvažavanje mjeri i smjernica za zaštitu prirode propisanih zakonima.
  6. Obvezno poštivanje uvjeta propisanih pravnim aktima kojima se uređuju pitanja procjene utjecaja na okoliš i prirodu, mjere zaštite okoliša i prirode te uvjeti gradnje nove planinarske infrastrukture uz osiguranje njezine održivosti.
  7. Razvijanje kvalitetne suradnje sa svim dionicima planinskih prostora s ciljem zaštite planinskih ekosustava i krajobraza od potencijalnih ugroza koje se mogu očitovati u vidu izmjena krajobraznih i vizualnih vrijednosti poput ilegalne izgradnje infrastrukturnih zahvata, ilegalnih i nesaniranih odlagališta otpada, utjecaja prekonjerne buke i svjetlosnog onečišćenja, masovnog i neodrživog korištenja planinarske infrastrukture i okoliša, korištenjem planinarskih staza za vožnju motornim vozilima te masovnim i nekontroliranim turizmom.

Deklaracija o zaštiti i očuvanju hrvatskih planina

- Organiziranu skrb o postojećim i budućim planinarskim objektima minimalizirajući njihov utjecaj na neposredni okoliš, primjenjujući načela kružne ekonomije, smanjenjem potrošnje prirodnih resursa, razvrstavanjem i sigurnim odlaganjem otpada, recikliranjem materijala te zaštитom zraka, voda i tla.
  - Aktivan doprinos ublažavanju posljedica klimatskih promjena i postizanju općeg cilja klimatske neutralnosti primjenom energetike Sunca i vjetra i mjeru energetske učinkovitosti te korištenjem prirodnih i ekološki prihvatljivih materijala pri izgradnji ili uređenju planinarske i druge infrastrukture u planinama, gdje god je to moguće.
  - Zaštitu biološke raznolikosti i georaznolikosti hrvatskih planina, organiziranjem znanstvenih i provođenjem stručnih speleoloških istraživanja i monitoringa, sustavne obrade i dokumentiranja rezultata provedenih istraživanja posredstvom Komisije za speleologiju HPS-a, a sve u skladu s propisima i dopuštenjima ministarstva nadležnog za zaštitu okoliša i prirode.

2. Načela osobnog djelovanja

Polažeći od činjenice da su kretanje i boravak u planinama pravo svakog čovjeka, hrvatski planinari pri posjećivanju planina i provođenju svoje djelatnosti, osim o svojoj sigurnosti, odgovorno vode brigu o zaštiti prirode. Svaki planinar, ka pojedinac se obvezuje kako će to ostvarivati primjenom sljedećih osnovnih načela:

1. Poštovanje pravila ponašanja u planinama koja se odnose na očuvanje i zaštitu biološke raznolikosti i geozarumljivosti.
  2. Poštovanje zabrane kretanja u područjima pod posebnom zaštitom u skladu s odlukama i uputama nadležnih ustanova.
  3. Korištenje ugaženih, uredenih i označenih planinarskih staza i putova. Izbjegavanje korištenja turistički neuredenih speleoloških objekata na vlastitu odgovornost i bez prisustva educirane osobe.
  4. Sudziranje od brana bilja, uzneniranja životinja i strogo poštivanje propisa vezanih uz riječke i zakonom zaštićene vrste.
  5. Odnošenje svoje otpada iz prirode i planinarskih objekata i odlaganje na to predviđenim mjestima.
  6. Minimalno ostičivanje stijene pri postavljanju osiguranja kod penjanja.
  7. Izbjegavanje svih vrsta radnji koje mogu doprinijeti nastanku i širenju požara.
  8. Educiranje i upozoravanje drugih planinara i posjetilja u planinama na primjenu načela zaštite okoliša i prirode.
  9. Izbjegavanje vožnje po planinama, odnosno, ako je moguće, korištenje javnog prijevoza ili minimalnog broja voza u dogovoru s ostatim clanovima skupine.
  10. Izbjegavanje stvaranja buke svjetlosnim opričenjima i drugih štetnih utjecaja u okolišu.

II. OKVIR DIFLOVANJA

Provedbu svojih načela, Hrvatski planinarski savez i cjelokupno članstvo ostvaruju unutar okvira koji određuju nacionalni zakonodavni i strateški dokumenti, međunarodni strateški dokumenti i smjernice međunarodnih planinarskih asocijacija. Zaštita okoliša je temeljna horizontalna javna politika Europejske unije koja između ostalog proizlazi iz međunarodnih sporazuma. Republika Hrvatska preuzima i ugrađuje tu javnu politiku u svoje zakonodavstvo i strateške dokumente. Osim bogatog iskustva planinarskih udruženja, svoje ideje i aktivnosti hrvatski planinari crpe iz sestrinskih izvora:

1. Kathmandu deklaracija i Tirolska deklaracija - UIAA (Međunarodna penjačka i planinarska federacija)
  2. Strategija i Akcijski plan zaštite prirode Republike Hrvatske za razdoblje od 2017. do 2025. godine
  3. Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine
  4. Strategija prostornog razvoja Republike Hrvatske
  5. Strategija EU za bioraznolikost do 2030. godine
  6. Osmi program djelovanja za okoliš Evropske unije do 2030. godine
  7. UN Agenda za održivi razvoj do 2030. godine - Cilji održivog razvoja 15

III. HRVATSKE PLANINE

Ljepoti hrvatskih planina posebno doprinosi činjenica da su po svojim obilježjima vrlo različite. Najviše hrvatske planine pripadaju Dinarskom gorju, tipičnom području dubokoga krša s oštrim krškim oblicima, oskudicom vode na površini, raznolikom vegetacijom i razmjerno surovim klimom. Područje Dinarida jedno je od područja s najvećom bioraznolikošću na svijetu. Planine kontinentalne Hrvatske uključom su stare geološke erade, blaziš naizgaba.

Predsjednik Hrvatskog planinarskog saveza
Dražen Bošković

3

Utjecaji čovjeka na okoliš

- Stvaranje otpada – u porastu
- Zagađenje zraka – fosilna goriva
- Zagađenje vode
- Požari
- Ograničavanje prostora za divlje životinje
- Zatopljenje – otapanje ledenjaka
- Turizam ugrožava okoliš

Odnos prema životinjama

Ne uznemiravaj životinje!

- **planine su njihov životni prostor**
- **mi smo samo gosti na kratkotrajnom boravku u planini**

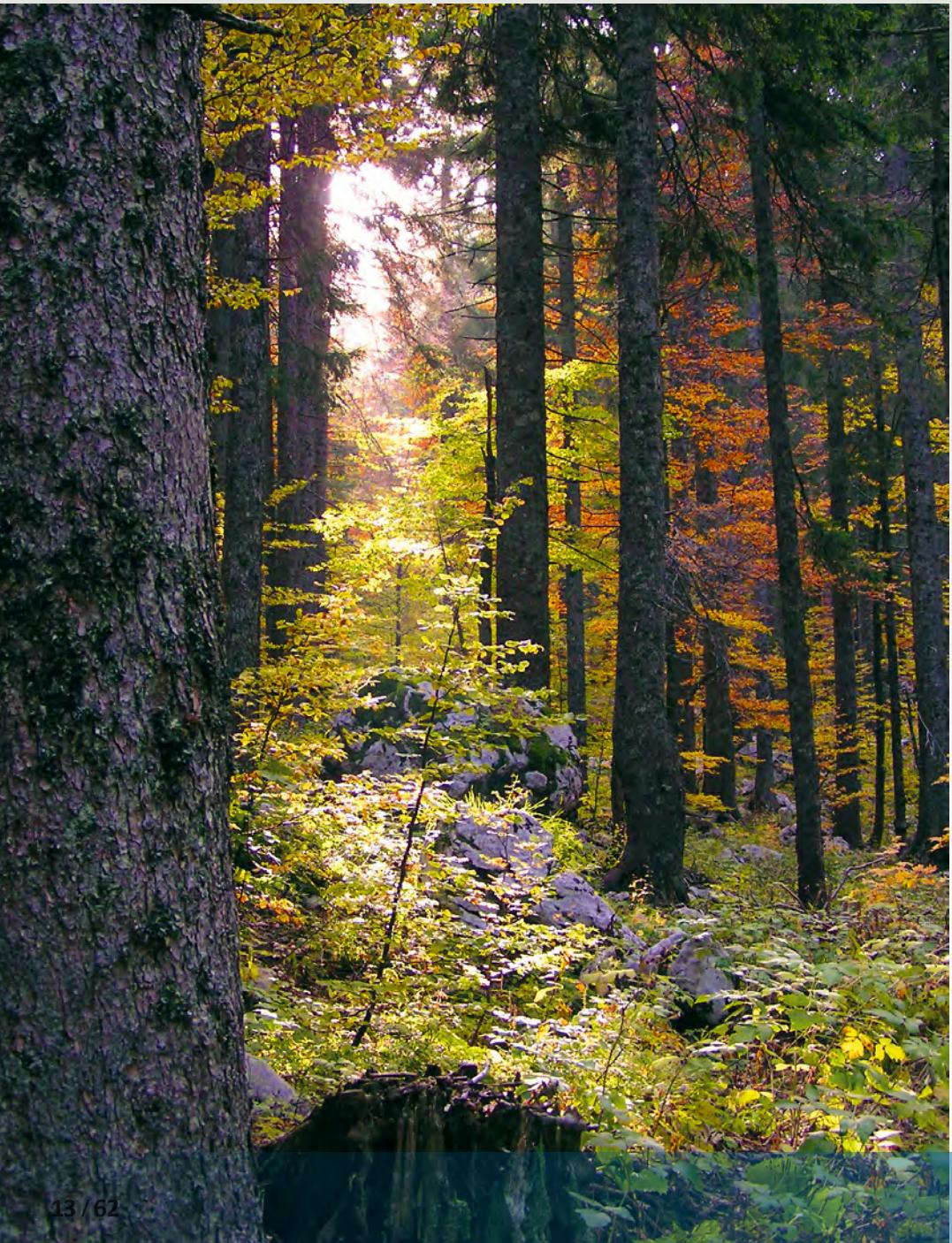
Odnos prema bilju

- ljubitelj prirode ne bere cvijeće
- cvijeće je najljepši ukras planine – najljepše je upravo u svom staništu

UBRATI CVIJEĆE znači

Čuvanje šumskog bogatstva

- Šuma sprječava eroziju tla i stvaranje goleti, a osim toga je glavni »proizvođač« kisika
- Opstanak šume bio je na nekim mjestima doveden u pitanje **sjećom i krčenjem**. Međutim, napuštanjem tradicionalnih oblika stočarstva, šuma danas sve više zauzima otvorene prostore
- **Čuvajmo šume od požara!**

Načini ekološki savjesnog djelovanja

Održivi razvoj

- optimalan koncept zaštite okoliša u kojem je fokus na osmišljenom upravljanju djelatnostima u cilju **održavanja prirodne ravnoteže** u okolišu.

Načela održivosti:

- prihvatljivo
- izvedivo
- pravično

Javne rasprave o zahvatima u okolišu

U raspravama o zahvatima u okolišu često izostaju **argumenti**, odmjeravanje pozitivnih i negativnih **posljedica** te razmatranje **alternativnih rješenja**.

Osobni sud (za / protiv) donesite tražeći, uvažavajući i odvagujući argumente, a ne samo emocije.

■ Što osobno mogu učiniti?

**Poštuj koncept *Ne ostavljam tragove*
(osim tragova svojih stopa)**

- primjenjiv za sve aktivnosti koje podrazumijevaju **provodjenje slobodnog vremena u prirodi**, a i šire.
- sadrži **sedam principa** prilagođenih različitim aktivnostima, ekosustavima i okruženjima.
- Opće pravilo: mesta koja obilaziš **ostavi jednaka ili bolja** nego što si ih zatekao.
- Za to su potrebne vještine i etika, kao i dobre odluke.

leave no trace

Koncept *Ne ostavljam tragove*

Sedam principa:

- 1.** Planiraj unaprijed i pripremi se
- 2.** Koristi označene putove i kampiraj na odgovarajućima mjestima
- 3.** Pokupi i ponesi smeće
- 4.** Ostavi kako si našao
- 5.** Budi oprezan s otvorenom vatrom
- 6.** Poštuj divljinu
- 7.** Budi obazriv prema drugima

Svoje smeće
ponesi sa sobom!

■ Poštuj ograničenja u zaštićenim područjima

U zaštićenim područjima nije dopušteno:

- uništavanje i oštećivanje flore
- lov, uz nemiravanje faune i oštećivanje staništa
- kampiranje
- paljenje vatre
- odbacivanje otpadaka u prirodi
- izvođenje zahvata u okolišu bez pribavljenе suglasnosti nadležne javne ustanove – za veće zahvate potrebne su i druge dozvole, npr. studija utjecaja na okoliš

Iste mjere primijeni svuda...
(ne samo u zaštićenim područjima)

**U okviru svojih mogućnosti uključi se
u akcije čišćenja i kolektivne sadnje**

Čuvanje krškog podzemlja

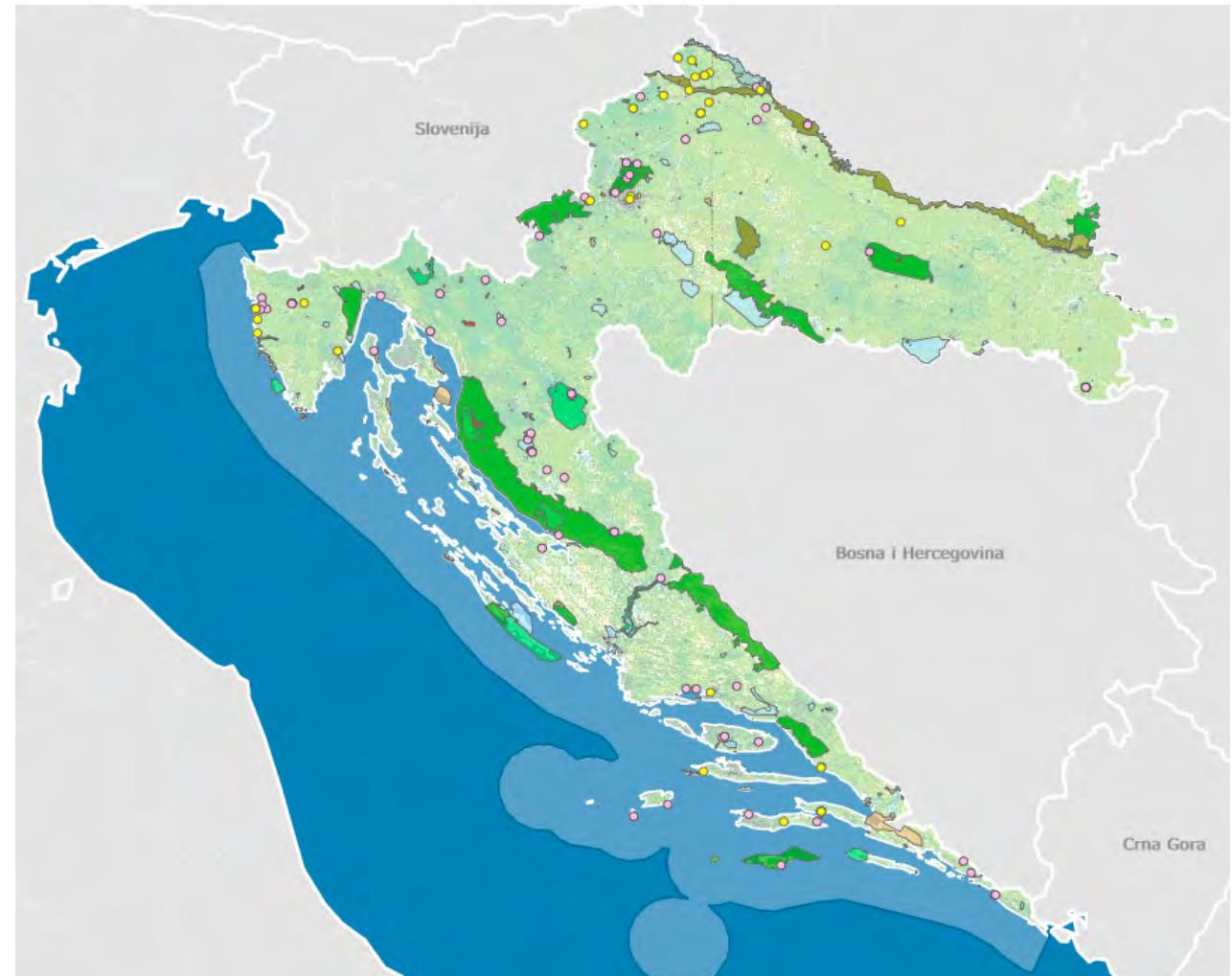
Zaštićena priroda Hrvatske

Zaštićena područja u RH: pokrivenost

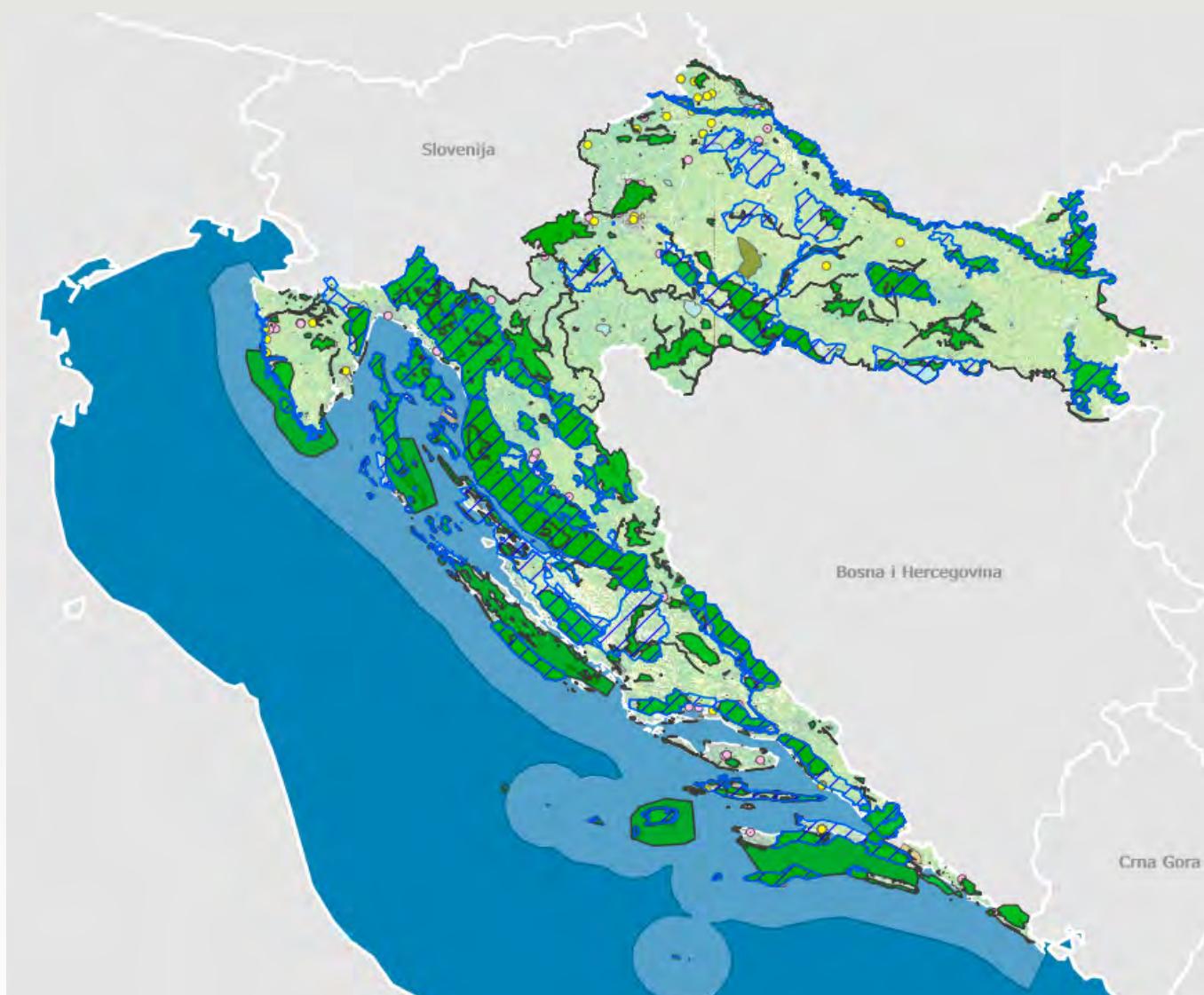
**410 zaštićenih područja u
9 kategorija zaštite čini**

9,33 % teritorija RH
(13,44 % kopna i
1,93 % mora)

- █ Strogi rezervat (2)
- █ Nacionalni park (8)
- █ Park prirode (21)
- █ Posebni rezervat (79)
- █ Regionalni park (2)
- █ Park-šuma (28)
- █ Značajni krajobraz (81)
- █ Spomenik prirode (79)
- █ Spomenik parkovne arhitekture (120)

Zaštićena područja i ekološka mreža Natura 2000: pokrivenost

Natura 2000

Republike Hrvatske obuhvaća 36,67 % kopnenog teritorija i 16,26 % teritorijalnog mora i unutarnjih morskih voda RH, odnosno **29,34 %** ukupne površine Republike Hrvatske.

Zaštićena područja

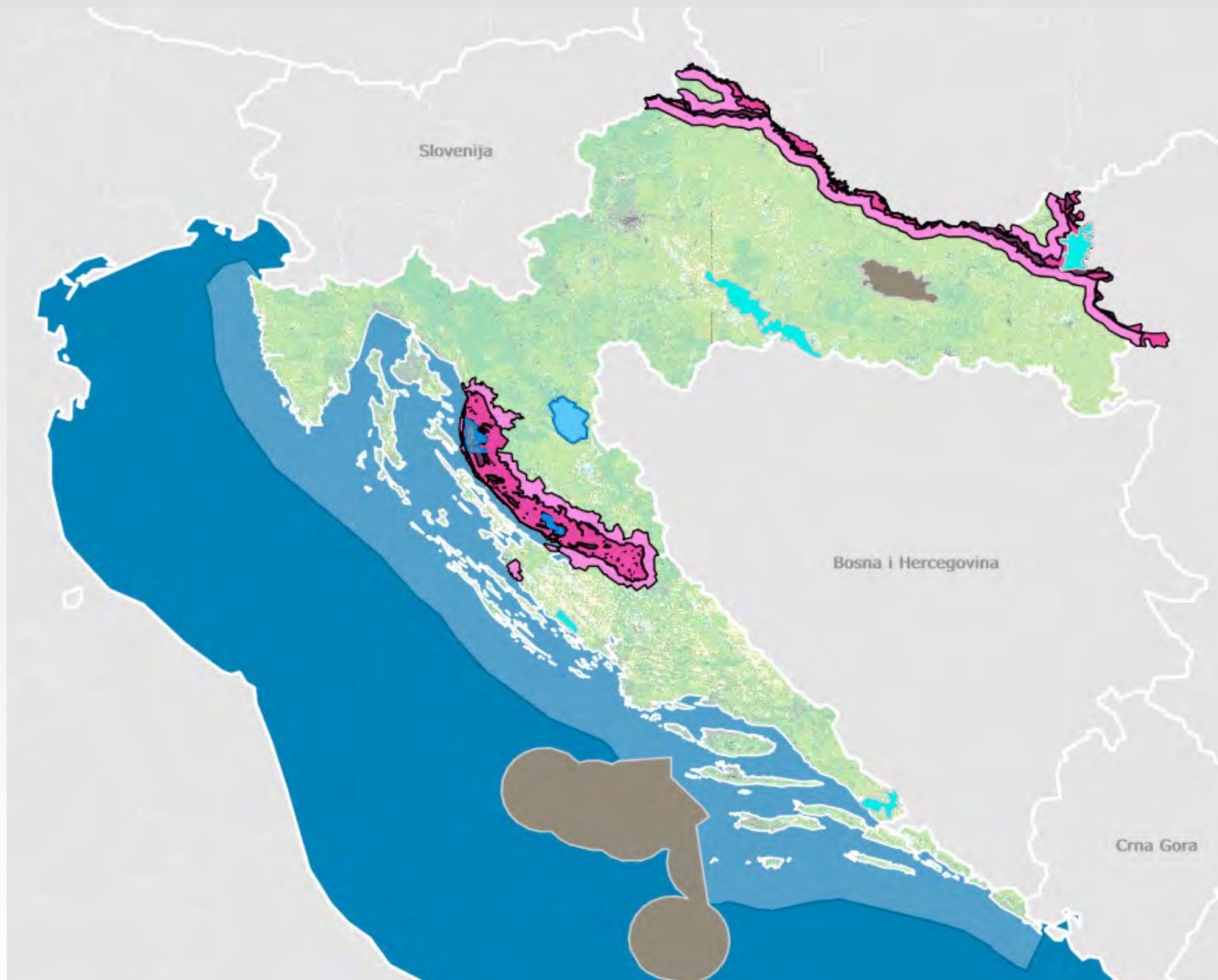
- **Strogi rezervat prirode** – najstrože zaštićeno područje u kojemu nije dozvoljena nikakva gospodarska djelatnost
- **Nacionalni park** – područje namijenjeno očuvanju prirodne ravnoteže, istraživanju i organiziranom turističkom posjećivanju.
- **Park prirode** – blaži oblik zaštite većeg područja u kojemu je težište na organiziranom upravljanju djelatnostima koje imaju utjecaj na okoliš.
- Ostale kategorije zaštićenih područja: **posebni rezervat, regionalni park, spomenik prirode, značajni krajobraz, park-šuma, spomenik parkovne arhitekture**

Područja pod međunarodnom zaštitom

- Ramsarska konvencija / Ramsar, 1971.
- Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine / UNESCO, Pariz, 1972.
- UNESCO Program »Čovjek i biosfera« - MaB / UNESCO, Pariz, 1971.
- UNESCO Svjetski geopakovi / UNESCO, Pariz, 2015.

Ramsar	UNESCO (prirodna baština)	UNESCO – MaB »Čovjek i biosfera«	UNESCO geoparkovi
<ul style="list-style-type: none"> • Park prirode Vransko jezero • Ribnjaci Crna mlaka • Delta Neretve • Park prirode Kopački rit • Park prirode Lonjsko Polje	<ul style="list-style-type: none"> • Nacionalni park Plitvička jezera • Nacionalni park Sjeverni Velebit i Nacionalni park Paklenica (Bukove prašume i izvorne bukove šume Karpata i ostalih regija Europe)	<ul style="list-style-type: none"> • Rezervat biosfere Planina Velebit • Prekogranični rezervat biosfere Mura – Drava – Dunav (HR, HU)	<ul style="list-style-type: none"> • Geopark Papuk • Geopark Viški arhipelag

Područja pod međunarodnom zaštitom

■ Strogi rezervati prirode

- Bijele i Samarske stijene na Velikoj Kapeli
- Hajdučki i Rožanski kukovi na Velebitu

Bijele i Samarske stijene

Hajdučki i Rožanski kukovi

PARKOVI HRVATSKE

Parks
of Croatia

8 + 12 = 20
NP + PP

BIOKOVO

Park prirode
Nature Park

BRIJUNI

Nacionalni park
National Park

**KOPAČKI
RIT**

Park prirode
Nature Park

KORNATI

Nacionalni park
National Park

KRKA

Nacionalni park
National Park

**LASTOVSKO
OTOČJE**

Park prirode
Nature Park

**LONJSKO
POLJE**

Park prirode
Nature Park

MEDVEDNICA

Park prirode
Nature Park

MLJET

Nacionalni park
National Park

PAKLENICA

Nacionalni park
National Park

PAPUK

Park prirode
Nature Park

**PLITVIČKA
JEZERA**

Nacionalni park
National Park

RISNJAK

Nacionalni park
National Park

**SJEVERNI
VELEBIT**

Nacionalni park
National Park

TELASĆICA

Park prirode
Nature Park

UČKA

Park prirode
Nature Park

VELEBIT

Park prirode
Nature Park

**VRANSKO
JEZERO**

Park prirode
Nature Park

**ŽUMBERAK
SAMOBORSKO
GORJE**

Park prirode
Nature Park

DINARA

Park prirode
Nature Park

Nacionalni parkovi

- Plitvička jezera
- Paklenica
- Sjeverni Velebit
- Risnjak
- Brijuni
- Kornati
- Krka
- Mljet

BRIJUNI

Nacionalni park
National Park

HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ

RISNJAK

Nacionalni park
National Park

HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ

PLITVIČKA JEZERA

Nacionalni park
National Park

HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ

SJEVERNI VELEBIT

Nacionalni park
National Park

HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ

PAKLENICA

Nacionalni park
National Park

KORNATI

Nacionalni park
National Park

HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ

KRKA

Nacionalni park
National Park

MLJET

Nacionalni park
National Park

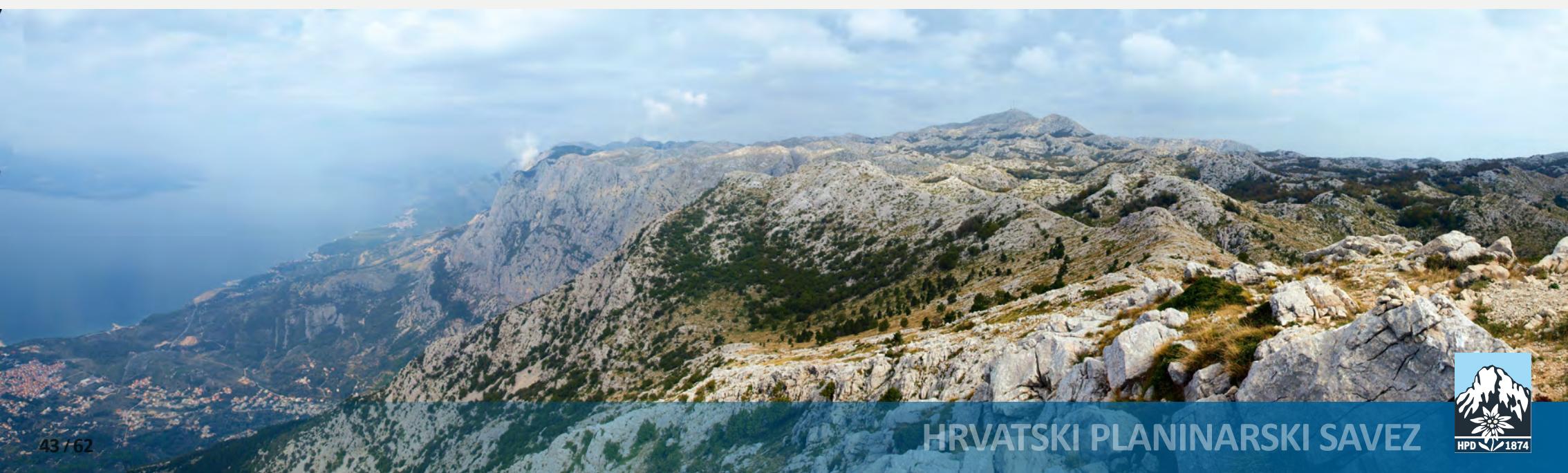

HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ

Parkovi prirode

- Kopački rit
- Papuk
- Lonjsko polje
- Medvednica
- Žumberak – Samoborsko gorje
- Učka
- Velebit
- Telašćica
- Vransko jezero
- Dinara
- Biokovo
- Lastovsko otočje

KOPAČKI RIT

Park prirode
Nature Park

LONJSKO POLJE

Park prirode
Nature Park

PAPUK

Park prirode
Nature Park

HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ

MEDVEDNICA

Park prirode
Nature Park

HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ

UČKA

Park prirode
Nature Park

HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ

ŽUMBERAK SAMOBORSKO GORJE

Park prirode
Nature Park

VELEBIT

Park prirode
Nature Park

TELAŠĆICA

Park prirode
Nature Park

VRANSKO JEZERO

Park prirode
Nature Park

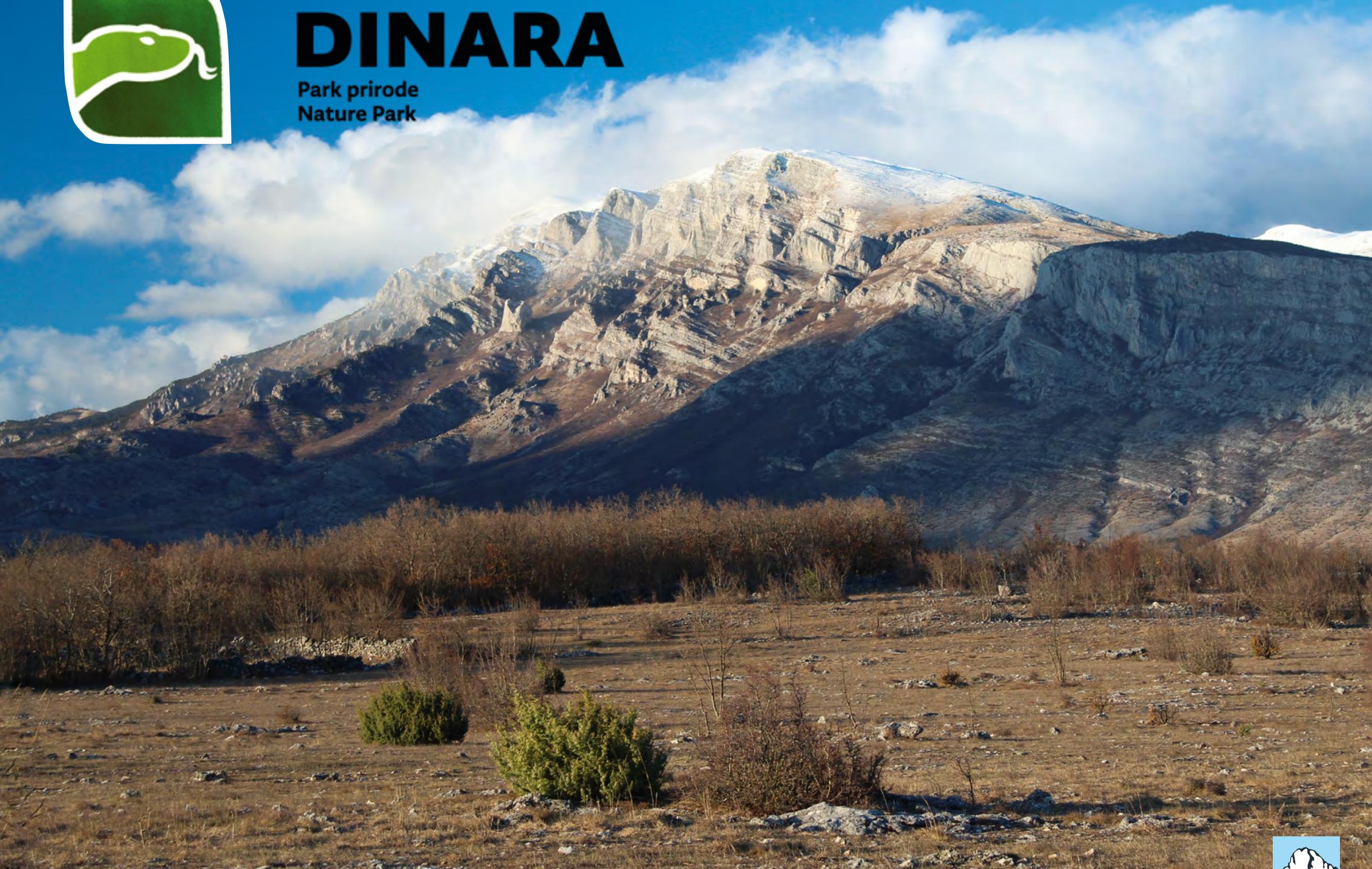
HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ

DINARA

Park prirode
Nature Park

HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ

BIOKOVO

Park prirode
Nature Park

LASTOVSKO OTOČJE

Park prirode
Nature Park

Zakonska zaštita

obuhvaća još i:

- posebne rezervate
- značajne krajobraze
- geomorfološke objekte prirode (špilje, jame)
- životinje
- biljke

■ Zaštićene životinje

- medvjed
- vuk
- ris
- šišmiš
- šumski mrav
- mnoge vrste ptica
- leptiri
- itd.

Zaštićene biljke

- velebitska degenija
- runolist
- planinski kotrljan
- kranjski i zlatni ljiljan
- biokovsko zvonce
- hrvatska sibireja
- obična kockavica
- kukurijek
- božikovina itd.

■ Endemske vrste

U hrvatskoj flori zastupljeni su mnogi **endemi** – vrste koje žive samo na ograničenom prostoru i nigdje drugdje na svijetu.

Najpoznatiji endem:
velebitska degenija

Encijan

Kranjski ljiljan

Kockavica

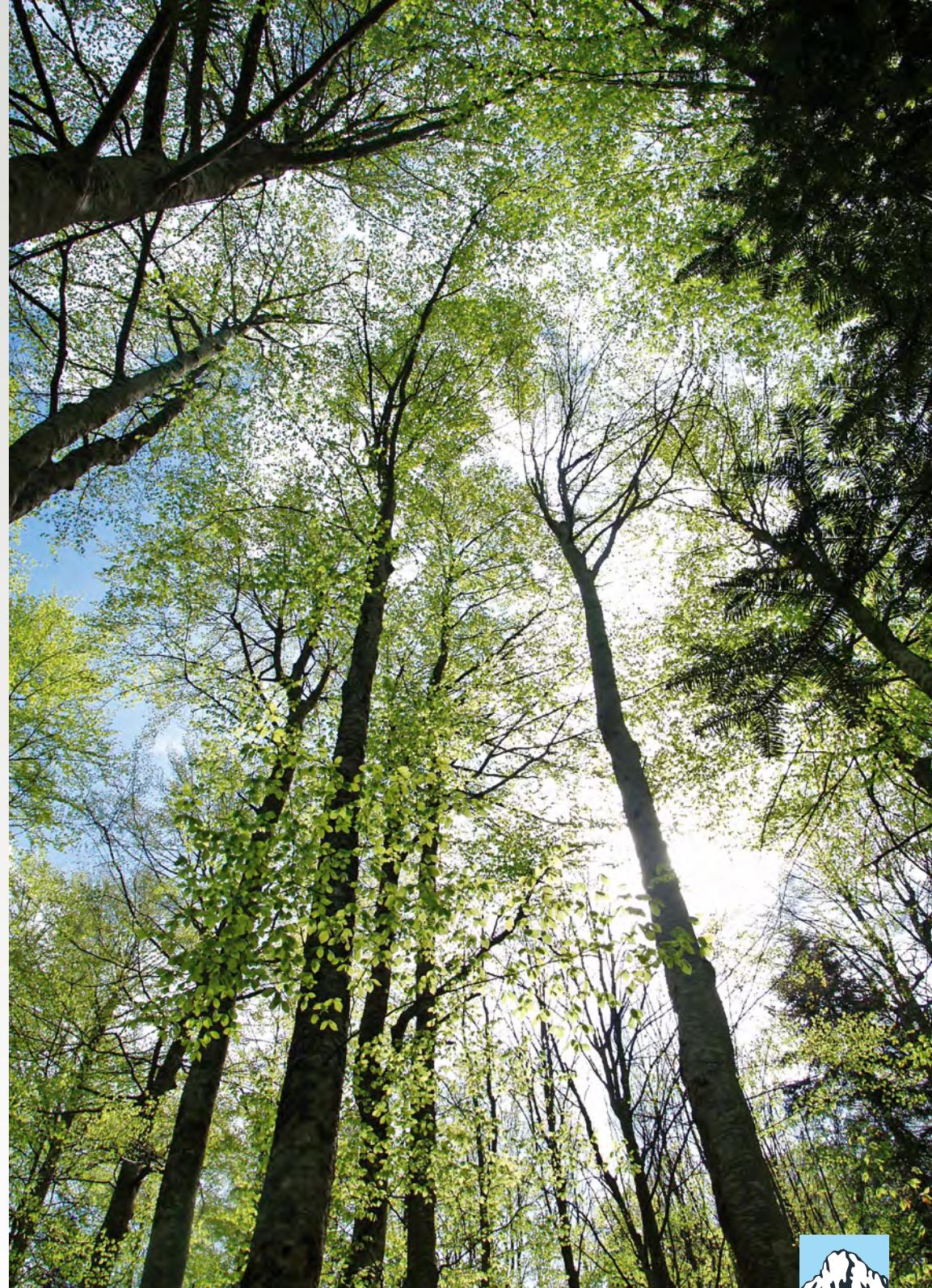

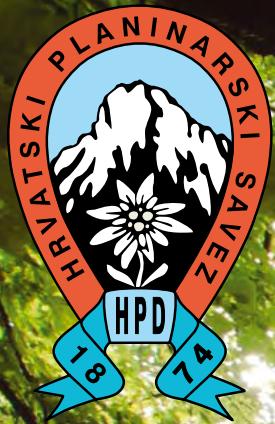
Alpski kotrljan

Šumsko bogatstvo

Hrvatska ima razmjerno
**dobro očuvano šumsko
bogatstvo:**

- bjelogorične šume – 80%
- crnogorične šume – 13%
- mješovite šume – 7%

Čuvajmo prirodu!

Priredio: Alan Čaplar

© Hrvatski planinarski savez 2022.

Komisija za školovanje · Komisija za zaštitu prirode · Komisija za promidžbu i izdavaštvo

HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ

